

3. Грекова В. Зв'язок показників операційних витрат у звіті про фінансові результати / В. Грекова // Бухгалтерський облік і аудит. - № 7. - 2010. - С. 22-26.

4. Документи, необхідні для отримання кредиту на сільськогосподарське виробництво: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://index-bank.ua/lutsk/ukr/for-smallbusiness/loans/agriculture-credit-documents>.

5. Жук В. М. Запровадження галузевих стандартів бухгалтерського обліку (до проекту Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки) / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. - № 3. - 2008. - С. 77-81.

6. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 1 "Представлення фінансової звітності": [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/files/ias/IFRS2009rus/>.

7. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 18 "Выручка": [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pro-u4ot.info/files/ias/IFRS2009rus/ias18_www.pro-u4ot.info.pdf.

8. Моссаковский В. Б. Управлінський облік та його особливості у сільському господарстві / В. Б. Моссаковский, С. Я. Бублик // Облік і фінанси АПК. - № 1. - 2006. - С. 129-138.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності".

затверджене наказом міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99>.

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати". Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc_id=252390.

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід". Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0860-99>.

12. Проект Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/page/?7632>.

13. Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=86024&cat_id=83018.

14. Bank Spółdzielczy w Nidzicy: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bsnidzica.pl/pliki/bilans.doc>.

УДК 657: 330. 142

Гриценко О. І.

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ

Анотація. Розглянуто особливості формування та організації бухгалтерського обліку власного капіталу в кредитних спілках. Удосконалено поняття власного капіталу кредитних спілок. Визначено основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку власного капіталу кредитних спілок.

Ключові слова: організація бухгалтерського обліку, власний капітал, кредитні спілки.

Grytsenko O.

ORGANIZATION OF ACCOUNTING IN EQUITY CREDIT UNIONS

Summary. The peculiarities of formation and organization of accounting equity in credit unions. The definition of equity credit unions. The main directions for improvement of accounting equity credit unions.

Keywords: organization of accounting, equity, credit unions.

1. Вступ

На організацію бухгалтерського обліку безперечно впливають основні організаційні характеристики підприємств. Чітке виконання вказаних завдань значною мірою залежить від рівня організації обліку на підприємстві, що повинно охоплювати всю сукупність задач із синтетичного й аналітичного обліку та контролю.

У сучасному бухгалтерському обліку допускається багатоваріантність вирішення питань щодо формування та використання власного капіталу. Разом з цим, враховуючи специфічні ознаки функ-

ціонування кредитних спілок при організації обліку активів і пасивів, необхідно враховувати вимоги чинного законодавства та кооперативну природу даних суб'єктів господарювання.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Значний внесок у вирішення проблеми формування кооперативного сектора приділяється достатньо уваги в роботах вчених: М. Я. Дем'яненка, М. Й. Маліка, В. М. Алексійчука, С. І. Юрій, В. В. Зіновчука, М. Ф. Кропивка та інших. Завдяки роботам цих вчених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Проте відсутні фундаментальні наукові дослідження з питань організації бухгалтерського обліку в кредитних спілках в Україні, які б враховували певні перспективи розвитку.

3. Мета статті і постановка завдання

Метою статті є розгляд теоретичних та практичних аспектів формування та організації бухгалтерського обліку власного капіталу в кредитних спілках.

4. Виклад основного матеріалу

Кредитні ресурси кредитної спілки цілком залежать від надходження внесків її членів. Тому одним з пріоритетних завдань діяльності кредитної спілки є залучення необхідної кількості внесків, які підрозділяються на пайові та депозитарні. В основі залучення кредитною спілкою внесків лежить довіра з боку дійсних та потенційних членів спілки. Формування такої довіри залежить від цілого ряду чинників.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про власний капітал і розкриття такої інформації у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 5 "Звіт про власний капітал".

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [1].

Разом з цим, визначене чинним законодавством поняття власного капіталу, на нашу думку, не можливо застосовувати до кредитних спілок. Визначення основних засад формування та функціонування власного капіталу кредитної спілки дозволить з'ясувати особливості організації обліку та напрямки його удосконалення.

За економічним змістом поняття капіталу стоюється, насамперед, коштів власників. Ризик власників тут полягає в тому, що дохідність буде низькою або діяльність буде збитковою і кредитна спілка стане банкрутом, через що вони втратять свої кошти.

Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [4].

Кредитна спілка є некомерційною організацією, а її діяльність не орієнтована на отримання прибутку. Її дохід – відсоток від позики, одна частина якого використовується на поточні потреби кооперативу, формуванні резервного та іншого капіталу, друга частина – для нарахування відсотків на пайовий капітал. Члени кредитної спілки – не тільки вкладники, але й кредитори, вони також контролюють використання коштів кооперативу та повністю ділять відповідальність за його діяльність.

Члени кооперативу несуть відповідальність за його фінансові ризики, спільно вирішуючи, кому надавати кредити, в якому обсязі та яким чином можна використовувати тимчасово вільні кошти.

Відповідно до статті 20 Закону України [4], капітал кредитної спілки складається з пайового, резервного та додаткового капіталів, а також залишку нерозподіленого прибутку спілки.

Роль власного капіталу розкривається через його функції. Загальновідомими функціями влас-

ного капіталу є інвестування діяльності, управління підприємством, регулювання відносин власності, компенсації понесених збитків, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансування ризиків.

Враховуючи кооперативну природу та головну мету діяльності кредитних спілок, власний капітал цих організацій має виконувати функцію забезпечення потреб у фінансових ресурсах, що необхідно зазначити у відповідних нормативних актах. Разом з цим, функції капіталу кредитної спілки можна класифікувати на захисну, оперативну та регулюючу.

Захисна функція полягає в тому, що капітал використовується для захисту коштів вкладників і кредиторів, оскільки збитки від кредитних, інвестиційних операцій, зловживань, помилок списуються за рахунок резервів, які входять до складу капіталу. Відтак, капітал кредитної спілки відіграє роль своєрідного буфера, який поглинає втрати від реалізації різноманітних ризиків.

Ця функція включає гарантування вкладів, призначення якого полягає у захисті інтересів вкладників у разі ліквідації чи банкрутства кредитної спілки. Також забезпечує функціонування спілки у разі виникнення збитків від поточної діяльності, які покриваються, як правило, доходами поточного року. Захисна функція капіталу є головною протягом усього періоду функціонування кредитної спілки.

Функція забезпечення оперативної діяльності має особливо важливе значення при створенні та на початкових етапах функціонування кредитної спілки. В такі періоди за рахунок капіталу фіксується придбання або оренда основних фондів, комп'ютерів та оргтехніки, організаційні: щодо створення систем безпеки, запровадження технологій та систем зв'язку.

Зміст регулюючої функції капіталу полягає в тому, що через фіксацію величини капіталу та його окремих складових Уповноважений орган впливає на діяльність кредитної спілки та обмежує рівень її ризиків. Відтак величина капіталу вагомо впливає на обсяги та напрямки операцій кредитної спілки. Джерела та призначення капіталу кредитної спілки наведено у таблиці 1.

Розмір та порядок внесення обов'язкових пайових внесків встановлюється у відповідності зі статутом. Розміри обов'язкових пайових внесків можуть бути рівними або носити диференційований характер в залежності від передбачуваного обсягу послуг. У разі необхідності за рішенням загальних зборів можуть стягуватись додаткові внески.

Враховуючи вище викладений матеріал, власний капітал кредитних спілок – об'єднані грошові внески членів кредитної спілки з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг.

Для бухгалтерського обліку та узагальнення інформації про суми пайових внесків призначено рахунок 41 "Пайовий капітал", при цьому Держфінпослуг рекомендує кредитним спілкам використовувати такі субрахунки другого порядку рахунка 41 "Пайовий капітал":

Структура капіталу кредитної спілки

Джерела формування	Призначення	Порядок розподілу при ліквідації
Пайовий капітал		
Обов'язкові та додаткові пайові членські внески	Фінансування статутної діяльності кредитної спілки	Повертається членам
Резервний капітал		
Вступні внески членів кредитної спілки; частина нерозподіленого доходу кредитної спілки	Відшкодування можливих збитків кредитної спілки, які не можуть бути покритими за рахунок надходжень поточного року, забезпечення платоспроможності кредитної спілки, захисту заощаджень її членів	Після розрахунків з членами та іншими кредиторами зараховується до Державного бюджету України
Додатковий капітал		
Цільові внески членів спілки, цільові внески благодійних організацій, благодійних внесків інших фізичних та юридичних осіб, безоплатно отриманого майна і необоротних засобів	Фінансування статутної діяльності кредитної спілки	Після розрахунків з членами та іншими кредиторами зараховується до Державного бюджету України

411 "Обов'язкові пайові внески членів кредитної спілки";

412 "Додаткові пайові внески членів кредитної спілки".

На організацію фінансово-господарської діяльності кредитних спілок звичайно впливають

ми по особових рахунках членів кредитної спілки. Відповідно, аналітичний облік пайового капіталу слід вести в розрізі членів кредитної спілки.

Основні бухгалтерські проведення з обліку пайового (колективного) капіталу в кредитних спілках наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Кореспонденція рахунків з бухгалтерського обліку пайового (колективного) капіталу в кредитних спілках

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Прийом пайового внеску члена кредитної спілки на безповоротній основі	416 "Пайовий (колективний) капітал"	30 "Каса"; 31 "Рахунки в банках"
2	Кошти пайового (колективного) капіталу зараховані на покриття збитків	416 "Пайовий (колективний) капітал"	44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)"
3	Кошти пайового (колективного) капіталу зараховані до резервного капіталу	416 "Пайовий (колективний) капітал"	434 "Резервний капітал за рахунок пайового (колективного) капіталу"

різноманітні ризики (неповернення наданих позик, інфляція тощо). Тому, на наш погляд, певну частину пайового капіталу необхідно формувати на безповоротній основі. З цією метою необхідно формувати пайовий (колективний) капітал, розмір відрахувань до якого має встановлюватись рішенням загальних зборів членів кредитних спілок.

Для бухгалтерського обліку пайового (колективного) капіталу слід використовувати субрахунок 416 з однойменною назвою "Пайовий (колективний) капітал". Кошти пайового (колективного) капіталу мають збиратися і забезпечувати певні гарантії запобігання різним ризикам.

Разом з цим, в бухгалтерському обліку необхідно чітко визначити частку кожного пайовика (члена) в майні кредитної спілки окремими графа-

ми по особових рахунках членів кредитної спілки. У фінансовій звітності, зокрема в формі 4 "Звіт про власний капітал", відображення руху пайового капіталу проводяться в частині інших змін у капіталі з детальним розкриттям інформації в примітках до фінансової звітності.

Додатковий капітал – це сума дооцінки необоротних активів, вартість активів, безоплатно отриманих кредитною спілкою від інших юридичних або фізичних осіб, інший вкладений капітал.

Інший вкладений капітал у кредитній спілці формується з цільових членських внесків. Цільовий внесок у додатковий капітал – це необов'язковий зворотний внесок цільового призначення члена кредитної спілки, який формує додатковий капітал кредитної спілки. У бухгалтерському обліку для узагальнення інформації про додатковий капітал

призначено однойменний рахунок 42 "Додатковий капітал".

Під час здійснення господарської діяльності необхідно постійно дотримуватись напрямів внутрішнього страхування фінансових ризиків, яке полягає в забезпеченні компенсації можливих фінансових втрат за рахунок винної особи або за рахунок резервного капіталу.

Резервний капітал – це сума резерву, створеного відповідно до Закону України [4] та засновницьких документів кредитної спілки.

Резервний капітал призначено для відшкодування можливих збитків кредитної спілки, які не можуть бути покритими за рахунок надходжень поточного року, забезпечення платоспроможності кредитної спілки та захисту заощаджень її членів.

Резервний капітал кредитної спілки формується за рахунок вступних внесків членів кредитної спілки та частини доходів кредитної спілки та інших джерел, перелік яких визначено статутом кредитної спілки.

Резервний капітал формується за графіком, передбаченим у положенні про фінансове управління кредитної спілки, до моменту досягнення ним не менш як 15 відсотків від суми активів, зважених на ризик кредитної спілки.

Активи, зважені на ризик – це сумарні активи, зважені за ступенем ризику окремих статей балансу, які поділяються на п'ять груп за ступенем ризику та підсумовуються з урахуванням відповідних процентів зважування [2].

Для узагальнення інформації про стан і рух резервного капіталу кредитної спілки призначено рахунок 43 "Резервний капітал". Для узагальнення інформації про джерела формування резервного капіталу більш доречним на нашу думку є використання субрахунків другого порядку за напрямками:

431 "Резервний капітал, сформований за рахунок вступних внесків членів кредитної спілки";

432 "Резервний капітал, сформований за рахунок доходу кредитної спілки";

433 "Резервний капітал, сформований за рахунок інших джерел";

434 "Резервний капітал за рахунок пайового(колективного) капіталу".

Кредитні спілки відповідно до Закону "Про кредитні спілки" мають статус неприбуткової організації.

Розуміння неприбутковості діяльності кредитних спілок у сучасних умовах є простим і складним одночасно. Простота полягає у тому, що ці організації належить до неприбуткових, бо не мають на меті отримання прибутку, а складність – у тому, що вони прибуток отримують (хоч, як буде показано нижче, є достатньо підстав поставити це твердження під сумнів, оскільки кошти, які отримує кредитна спілка від своїх членів, що є її власниками, важко назвати прибутком). Ці, на перший погляд, взаємовиключні положення відображають особливості вказаних організацій, які в своїй основі мають унікальний фінансово-господарський механізм, що принципово відрізняє їх від інших суб'єктів

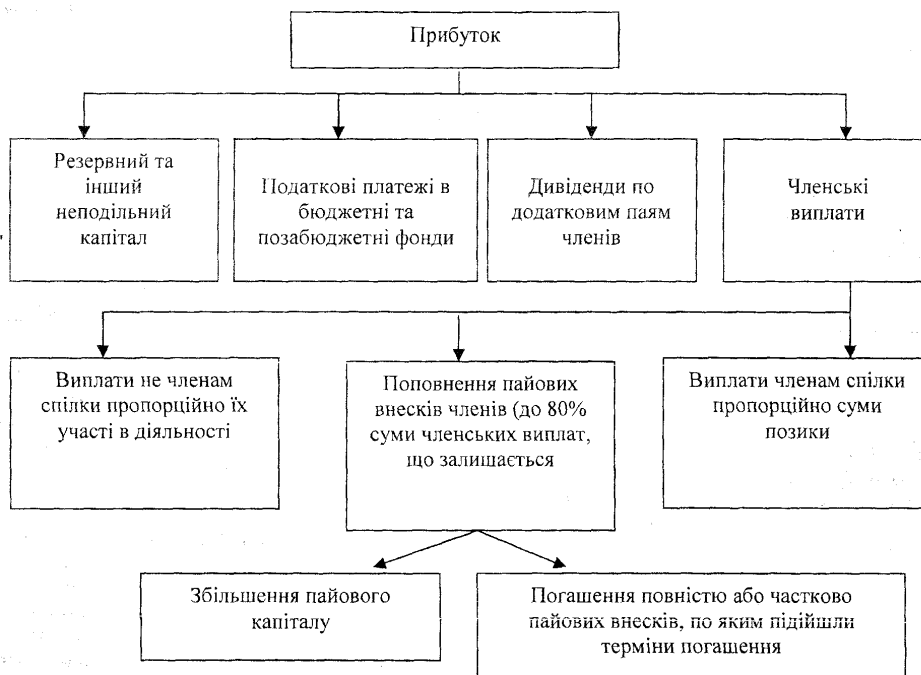

Рис. 1. Схема розподілу прибутку кредитної спілки

в господарювання і який в усьому світі надає імпульс на отримання неприбуткового статусу. Саме тому, кредитні спілки мають ретельно дотримуватись порядку розподілу прибутку, запропонованому на рис. 1.

Нерозподілений прибуток – це різниця між сумою залишку нерозподіленого доходу попереднього періоду, доходів, фактично отриманих кредитною спілкою за звітний період, та сумою витрат за період, пов'язаних з її діяльністю, збільшених на суму доходу, спрямованого на формування резервного капіталу, та суму нарахованої плати (процентів) на додаткові пайові внески протягом звітного періоду. Порядок розподілу доходу підприємств кредитної кооперації за підсумками року затверджується на загальних зборах членів відповідно до статуту.

Правління спілки затверджує пакет типових документів щодо роботи із внесками членів та відповідні форми аналітичного обліку.

Правління спілки щомісяця на своїх засіданнях здійснює аналіз ефективності політики залучення внесків членів та її впливу на фінансовий стан кредитної спілки.

Важливо наголосити, що виконання договору між кредитною спілкою та членом кредитної спілки має бути належним чином відображено в бухгалтерському обліку кредитної спілки і підтверджуватися наданням члену кредитної спілки відповідних документів бухгалтерського обліку (корінків прибуткових касових ордерів) та здійсненням необхідних записів у членську книжку члена кредитної спілки.

Залучення та підтримка достатнього обсягу капіталу є одним із важливих завдань, що постають перед менеджментом кредитної спілки.

5. Висновки

На підставі викладеного матеріалу та враховуючи специфіку функціонування кредитних спілок їх основної мети діяльності та призначення, можна зробити такі висновки щодо особливостей формування та організації бухгалтерського обліку власного капіталу в кредитних спілках:

- поняття власного капіталу в кредитних спілках слід розглядати виходячи з мети діяльності та особливостей формування та використання власного капіталу кредитних спілок: власний капітал – об'єднані грошові внески членів кредитної спілки з метою задоволення потреб її членів у взаємному

кредитуванні та наданні фінансових послуг забезпечення дотримання основних кооперативних принципів;

- загальновідомі функції власного капіталу необхідно доповнити функцією забезпечення потреб у фінансових ресурсах;

- з метою запобігання ризикам певну частину пайового капіталу необхідно формувати на безповоротній основі з використанням в обліку субрахунку 416 "Пайовий (колективний) капітал";

- величина капіталу кредитної спілки істотно впливає на рівень надійності та довіри до неї з боку суспільства. Тому рівень достатності капіталу кредитної спілки необхідно регулювати централізовано шляхом встановлення обов'язкових нормативів та з урахуванням специфічних ознак функціонування кредитної спілки в певному регіоні;

- контроль за цільовим та раціональним використанням коштів фінансової взаємодопомоги;

- контроль за законністю здійснюваних операцій та зберіганням кооперативного майна;

- забезпечення дійсного обліку надходження та витрачання засобів, результатів діяльності, своєчасного виконання зобов'язань перед кредиторами;

- отримання необхідних даних для формування звітних показників та своєчасне складання звітності.

Політика щодо управління капіталом кредитної спілки повинна дотримуватися кредитною спілкою з метою забезпечення її довготермінової фінансової стабільності, платоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 "Звіт про власний капітал" : затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87.

2. Положення "Про критерії та фінансові нормативи діяльності кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок" : затверджене Розпорядженням Державної Комісії регулювання ринків фінансових послуг України від 16.01.2004 р. № 7.

3. Україна. Закон. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Відомості Верховної ради. –1999. – № 40. – С. 365.

4. Україна. Закон. Про кредитні спілки : від 20 грудня 2001 року № 2908 – III.